

1

*Mi a pénz?
Miért pont ilyen?*

*Az igazság soha nem a múltban van.
A múlt igazsága az emlékezet hamuja,
az emlékezet időhöz kötött,
és a tegnap holt hamvában nincs igazság.
Az igazság élő dolog,
nem az idő tartományában található.*

Jiddu Krishnamurti

*J*elenlegi pénzünk és pénzrendszerünk az idők folyamán fokozatosan alakult ki. Nem véletlenül vált ilyenné, hanem kizárólag azért, mert mindig tükrözte aktuális igényeinket. Vagyis lépésenként mi alakítottuk pont ilyenné, saját képünkre és hasonlatosságunkra. Mindvégig engedelmesen minket szolgált.

Az egyéni önellátásnál – amikor mindenki maga termelte meg a szükségleteit kielégítő dolgokat, és csak annyit és azt fogyasztott, amennyit maga előállított – sokkal hatékonyabbnak mutatkozott a munkamegosztás. Az egyének szakosodtak egy bizonyos termékre vagy szolgáltatásra, és a felesleget elcserélték egymás között.

Tehát ha én cipőt szeretek készíteni, nem kell mellette zöldségekkel, gyümölcsökkel, takarmánnyal, állatokkal, kenyérsütéssel is foglalkozzam csak azért, hogy mindig kerüljön ennivaló az asztalra. A munkamegosztásnak köszönhetően én gyárthatom, javíthatom a cipőket minden időmben, minden tehetséggel, és munkám gyümölcsét el tudom cserélni ennivalóra. Csak cipőket gyártok, mégis van mit ennem. Ehhez csupán kommunikációba kell lépjek és maradjak a környezetemmel.

Létrejött az értékek áramoltatása, és a túlélés egyik alapvető elősegítőjévé vált. Minél hatékonyabb volt a csere a közösségben, annál magasabb szintű volt az egyének túlélése¹. Aki például kenyeret sütött, annak volt ideje kitanulni a kenyérsütés csínját-bínját, kikísérletezhetett különböző módszereket, új alapanyagokat, kenyérfajtákat stb., így egyre jobban és jobban elégíthette ki az ügyfeleit.

A közvetlen barter nehézségét – amikor dolog cserélt dologra egy adott pillanatban meglévő szükségleteknek megfelelően – jól megoldotta egy általános csereeszköz bevezetése. Ezzel akkor is létrejöhetett a csere, amikor az egyik fél nem pont a másik fél által felkínált dolgot kereste abban a pillanatban. Elcserélhette termékét (pl. cipőt) az általános csereeszközre, amiért utána megkaphatta azt, amit viszont ő szeretet volna (pl. kenyeret). E találmány nagy-

1 A túlélés örömből áll. Minél több szükségletem tud kielégülni, minél teljesebben, annál több örömet élek meg, és annál magasabb szintű a túlélésem.

mértékben felgyorsította a gazdaságot, az igények sokkal gyorsabban kielégülhettek (nem kellett az éhes cipésznek olyan péket keresnie, akinek pont cipőre volt szüksége), s az egyre szélesebb munkamegosztás okozta nagy termelésnévelés egyre több új szükséglet kielégítéséhez járult hozzá.

Az általános csereszközt, a pénzt, mindenre el lehet cserélni. Alapvető folyamatos emberi igény az evésen, fedélen túl a szex. A sok ilyen csereszközzel rendelkező hím, sok nőstényhez jut, akiknek viszont az utódok kényelmes felnevelése fontos, amit a felhalmozott pénz mennyiségében látnak biztosítva. Ezt kielégítendő megjelent a pénz nem romlandó, kényelmesen felhalmozható formája.

Az ember másik alapvető igénye a hatalom. Akinek van valamije, amire a többiek sóvárognak, az meg tudja vásárolni a őket. Megtesznek neki olyan dolgokat, amit egyébként nem.

Vajon ha nem kapna pénzt a hó végén, hány ember maradna jelenlegi munkahelyén, és végezné a jelenlegi tevékenységét, hajtaná végre a „fentről” kapott utasításokat? Ismersz olyanokat, akik a pénz miatt tesznek még napjainkban is olyan dolgokat, amiket nélküle nem tennének?

A hordaállatok hierachiában élnek, ahol mindenki uralkodik az alatta elhelyezkedőkön, viszont behódol a fe-

lette lévőknék. Az erőszak, a félelem a rend biztosítóka. Az együttélés, együttműködés alapelve a hatalomra törekvés kényszere: Uralkodj, vagy téged uralnak!

A hatalom létfontosságú, az egész élet minősége függ tőle. Az állati nyers erőn alapuló hierarchiát az eszes hordaállat, az ember esetében felváltotta a pénzen alapuló hatalmi struktúra. Az egyén egész életét, lehetőségeit meghatározta a felhalmozott, birtokolt pénz mennyisége.

Ezért a pénznek ritkának kellett lennie, amit nem lehetett csak úgy összeszedni, találni valahol. Erre kiválóan megfelelt a ritka, rendkívül időtálló, és ékszernek is mutatós arany. Akinek aranya volt, annak hatalma² is volt a többiek felett.

Pénzt néhány kivételes esettől eltekintve általában fáradtságos munkáért lehetett szerezni. Akinek nem volt lehetősége izgalmas vállalkozásba kezdeni, vagy belebukott, kénytelen volt eladni magát, és olyan munkák végzésével pénzhez jutni, amit utált, és nem végzett az, akinek volt pénze. Ezért igény keletkezett a pénz felhalmozására, hogy egy idő után ne kelljen az utálatos munkát végezni, hanem az értékét őrző pénzből lehessen meg-

2 hatalom = változtatás képessége. Ha valaki felett hatalmam van, megváltoztathatom, vagyis rávehetem arra, hogy tegyen olyan dolgokat, amiket egyébként nem tenne, és ne tegyen meg olyan dolgokat, amiket egyébként megtenne (pl. félrelépés, árulás). Más szóval, átvehetem az irányítást fölötte.

élni, és örömet vásárolni, vagy örömet okozó, bár pénzt alig hozó tevékenységet végezni.

A pénzből szükségszerűen hiány volt. Sokan szerettek volna előbb fogyasztani, beruházni, és csak később megdolgozni érte, vagy a befektetett pénz forgatásából keletkezett nyereségből visszafizetni az induló tőkét – vagyis lehetőleg minél kevesebb munkával pénzhez jutni. Minél kevesebbet adni a közösségnek, viszont minél többet elvenni. Ezt az igényt kielégítendő egy szűk pénzes csoport elkezdett pénzt kölcsönözni, és használati díjat, azaz kamatot, majd kamatos kamatot szedni. A pénzhasználati díjat a kölcsönpénzt használóknak kellett megfizetni. A pénz ugyanolyan áruvá vált, mint egy ház, vagy egy autó, amit bérbe lehetett adni, és bérleti díjat lehetett érte kérni.

E pénzhezjutási lehetőség nagyon népszerűvé vált, és rendkívül megnőtt a munka nélkül szerezhető pénz, a kölcsön iránti igény. Ezért a szűk pénzes csoport, a nehézkesen és szűkösen beszerezhető arany helyett papír igazolásokat kezdett kibocsátani, ami aranyhelyettesítő szerepet töltött be, és pénzként kezdett forogni. A megnőtt fizetőképes kereslet miatt sosem látott gazdasági virágzás indult be. Később a papír utalványt a még könnyebben előállítható elektronikus, virtuális számlapénz váltotta föl, amit még nyomtatni sem kellett.

Mindenki pénzt akart, egyre több és több pénzt, mert a pénz az összes alapvető túlélési szükséglet kielégítését ígérte. Akinek volt pénze, vásárolhatott ételt, lakást, örömet, tudást, egészséget, hatalmat, elismerést, sőt úgy tűnt, szeretet is. Akinek nem, az minderről lemaradt. A társadalom motorjává, az együttélés hajtóerejévé vált a pénzhezjutás iránti vágy.

Ezért a mentális lény, az ember mindenfélét kitalált, hogy egyre több és több pénzhez jusson – lehetőleg minél kevesebb munkával. Már nem az volt a sikeres, aki sokat termelt, vadászott, hanem aki több pénzt tudott felmutatni, szinte mindegy, hogy milyen módon jutott hozzá.

A dolgok ára és értéke az idők során egyre inkább elszakadt egymástól. Ahogy Oscar Wilde oly szellemesen megfogalmazta:

***„Manapság az emberek tudják mindennek az árát,
de semminek sem az értékét.”***